

Een landbouwstip op de horizon

Veranderingen zijn groter en gaan sneller dan ooit tevoren

(Dagblad van het Noorden, dinsdag 8 oktober 2019)

Foto ANP/Sem van der Wal

Minister van Landbouw Carola Schouten spreekt protesterende boeren toe in Den Haag. 'Als Carola Schouten het beeld schetst dat veranderingen in de landbouw zonder forse vermindering van de veestapel kunnen, dan draagt ook zij bij aan het verhullen van de werkelijke situatie.'

Ruud Hendriks

De landbouw moet veranderen, dat is een onaangename waarheid. 'Deskundigen' en politici hebben boeren lang zand in de ogen gestrooid, dat keert zich nu tegen ons.

De stikstofemissie is aanleiding tot boerenprotest tegen de opeenvolging van veranderingen in de regelgeving. Dit leidt af van de kern van de zaak: noodzaak tot kringloopvorming. Dat LTO de ontwikkelingen te laat heeft voorzien is kwalijk. Haar bestuurders zijn er voor aangenomen om vooruit te denken en de boer bijtijds te helpen met het kiezen van koers. Daarin slaan ze de plank vaker mis, denk aan de totaal verkeerde inschatting van de gevolgen van het loslaten van het melkquotum. De sector lijdt onder andere aan de gevolgen van het gebrek aan vooruitziend vermogen bij voormannen die alleen maar in groei konden denken en de voortekenen van onvermijdelijke veranderingen onvoldoende zagen.

De boerenboosheid richt zich nu onder andere op de gevolgen van het Programma Aanpak Stikstof. Er is echter meer aan de hand wat maakt dat de agrarische sector wezenlijk gaat veranderen. Landbouwminister Carola Schouten heeft aangegeven dat over tien jaar de kunstmeststikstof van de baan moet zijn, evenals overzeese voerimporten. Dat betekent dat er veel minder mineralen ons land binnenkomen, een mineralenstroom waar de landbouw de huidige productiecapaciteit mee kon bereiken.

De veehouderij speelt nog steeds een grote rol qua milieubelasting. Veehouders hebben voor een flinke reductie van de ammoniakemissie gezorgd, maar de uitstoot per hectare is nog steeds de hoogste in de EU. De landbouwbijdrage aan de stikstofemissie in Nederland is nog steeds heel groot. Dat Schiphol vervuult en niet wordt aangepakt verleent niet het recht om dan ook door te mogen gaan met een te milieubelastende werkwijze.

Boeren vragen vooral duidelijkheid over de veranderingen die komen. D66'er Tjeerd de Groot geeft duidelijkheid, maar krijgt daarvoor veel kritiek. Echter, zijn conclusie is in lijn met het beleid waarin importen van voer en meststoffen sterk afnemen en bijna nul moeten worden. Als

je kringlooplandbouw doorrekenen, dan kom je heel snel op een grote vermindering van de totale veestapel.

Dat de focus nu zo sterk op melkvee ligt, is vanuit kringlooperspectief onterecht, ze is nog behoorlijk grondgebonden, zeker in het Noorden. Minder voerimport treft nog meer de intensieve veehouderij en leidt onherroepelijk tot grootschalig afbouwen van die sector en vermindering van export. Dit is de duidelijke stip op de horizon waar om wordt gevraagd. Het is niet voor iedereen een aangename stip, maar met een aangename stip halen we de doelen niet. Het feit dat de elektrische auto het helemaal gaat worden, is ook geen goed nieuws voor de garagehouders. Die gaan werk verliezen, maar dat is geen reden om dan maar fossiel te blijven rijden.

Een groot knelpunt van de landbouw is dat ze een enorme lobby heeft die de koers van schaalvergroting en intensivering is blijven bepleiten, ziende blind voor de noodzakelijke verandering die nu extra hard aankomt. Gesteund door de politieke partijen die aan het bewind zijn en 'Wageningen', dat onterecht roept dat we de meest efficiënte landbouw van de wereld hebben. We hebben een enorme groep 'deskundigen' en politici die de boeren jarenlang zand in de ogen hebben gestrooid. Dat keert zich nu versneld tegen ons.

Het is toch raar dat we als Nederland altijd hebben geroepen dat we de top van de wereld zijn met ons helemaal op import-export gebaseerde systeem, en nu net zo vrolijk beweren dat we in 2030 met kringlooplandbouw de voorloper van de wereld zullen zijn? En dan wel denken dat we de exportpositie houden. Vergeet het. Het is een 180 graden andere kijk op landbouw, die we in tien jaar willen realiseren. Als Carola Schouten het beeld schetst dat het zonder forse vermindering van de veestapel kan, dan draagt ook zij bij aan het verhullen van de werkelijke situatie. En dat is jammer omdat de koers die ze heeft ingezet op zichzelf een heel duidelijke en onontkoombare is. Een verandering die van eenzelfde orde is als de verandering die Sicco Mansholt destijds heeft ingezet.

De vraag van veehouders om duidelijkheid van de koers is terecht, maar het betekent niet dat de verandering daar minder om wordt of de boodschap milder. Of je nu in de garagebranche, energieproductie of landbouw zit, de veranderingen zijn groter en gaan sneller dan we ooit eerder hebben meegemaakt. Voor de landbouw een verandering van een industrieel systeem dat met Mansholt is ingegaan naar een chemie-arm kringloopsysteem dat met het huidige beleid is ingezet.

Ruud Hendriks is teamleider en docent bodemvruchtbaarheid bij Aeres Warmonderhof, een opleiding voor biologische en biologisch-dynamische landbouw in Dronten.

